

Arrangement: Årsmøde-tale	Tidspunkt: 9.05
Sted: Helsingør, Hotel Marienlyst	Taletid: 25 min.

Indledning

Kære medlemmer, Kære venner

Intet bliver som før. Vi ser ind i en ny verden, som vi i dag kun kan se omridset af. Vi spejder efter lyset og håber, at morgendagen vil bringe os godt. Men vi ved det ikke.

Nogle gange kan vi skimte horisonten. Andre gange kan vi bruge vores erfaring og viden til at komme med kvalificerede bud. Fremtiden er notorisk svær at forudsige.

I dag glæder jeg mig til vores årsmøde og til generalforsamling i Dansk Affaldsforening. Det gør jeg hvert år, men særligt i år er det dejligt at få muligheden for at møde jer alle igen. Mange i egen fysiske person, nogle på skærmen, men alle i ånden. Tak for det!

Det har været et svært år. Ikke kun har Corona-epidemien har haft store konsekvenser og påvirket vores liv hver især og vores samfund som helhed. Det har også været et svært år for den kommunale affaldssektor.

Klimaplan for affald

Klimaplanen for grøn affaldssektor og cirkulær økonomi blev indgået i juni af et bredt flertal i Folketinget.

Ambitionerne støtter vil helhjertet: En klimaneutral affaldssektor og mere cirkulær økonomi. Øget sortering i 10 fraktioner er vi også klar til. Det er det, vi stræber efter.

Enigheden brast, da det gjaldt vejen dertil. Fordeles ansvar og pligter rimeligt - og fornuftigt? Og opnår Folketinget reelt de klima- og miljømål, der sigtes efter? Det første, mener vi ikke. Det andet, forventer vi ikke.

Udspillet til Klimaplanen flugtede med forslagene fra regeringens "Klimapartnerskab for affald, vand og cirkulær økonomi". En rapport, som blev præsenteret i marts – lige før Danmark lukkede ned.

Dansk Affaldsforening deltog konstruktivt i arbejdet og forsøgte at gå i dialog om de faglige forudsætninger og veje frem. Men vi kunne ikke stå bag anbefalingerne – og havde ingen indflydelse på dem.

Dansk Industri var pennefører på rapporten, der som forventet bestod af erhvervsorganisationernes politiske ønsker. Forslag, som hverken var nye eller blev mere fornuftige af at blive fremsat en ny regering.

Officielt fremlagde regeringen en *klimaplan*, men det man i virkeligheden ønskede sig, var en *strukturereform*. Kommunernes muligheder skulle begrænses, men ansvaret skulle vi fortsat pålægges. En ”halvhjertet privatisering”, kan man sige.

Selve klimaplanen blev besluttet efter et flere uger langt og intenst politisk forløb. I Dansk Affaldsforening arbejdede vi for at gøre opmærksom på de faglige udfordringer. Og vi satte ind for at fastholde det sunde princip om ret og pligt. At kommunerne skulle beholde redskaberne til at løfte de opgaver, staten pålagde os. Vi kæmpede for, at affaldssektoren fortsat skulle ses og fungere som kritisk infrastruktur.

Det lykkedes ikke. Desværre.

Vi vidste, hvad vi gik ind til. Når en ny S-regering - umiddelbart efter et Folketingsvalg - fremsætter den samme politik, som en tidligere V-regering – efter en McKinsey-rapport – lagde frem umiddelbart inden valget, har man en svær sag. Er det i virkeligheden Finansministeriets politik?

Jeg vil som formand gerne sige tak for den indsats, der blev lagt. Fra bestyrelsen, sekretariatet og fra medlemmerne rundt om i hele landet. Det var en jætte-indsats.

Vi fik diskussionen bragt helt frem i offentligheden. Forhandlingerne skulle være klappet af på 10 dage - i ro og mag og uden kritiske spørgsmål. Forløbet endte med at vare mange uger.

Aldrig før har affald fyldt så meget i medierne. Og det på en måde, hvor den politiske debat blev nuanceret. Det, der begyndte som en diskussion om *for og imod* forbrænding og ikke mindst import af affald, kom under forhandlingerne til at handle mere og mere om demokratisk indflydelse og kritisk infrastruktur.

At affaldssektoren er kritisk infrastruktur, viste corona-krisen os med al tydelighed. Da Danmark lukkede ned, gjorde vores genbrugspladser det også. Presset voksede hurtigt, og vi sikrede i fællesskab en god genåbning, så borgere og virksomheder igen kunne komme af med deres affald – i hele landet. De strømmede til i stort antal. Opgaven var stor, og mange hensyn skulle balanceres, men vi løftede den i fællesskab. Jeg vil gerne sende en stor tak – til jer alle og ikke mindst til pladsmedarbejderne, der løste den svære opgave på flotteste vis.

Da en akut situation førte til aflivningen af de danske mink, viste vores sektor sig atter som kritisk infrastruktur. En lang række anlæg meldte sig klar til at modtage de aflivede mink – til at løse samfundsopgaven. Blev deres kapacitet udnyttet? Desværre ikke. Hvorfor det endte sådan vil jeg ikke spekulere i. Tilbage står heldigvis, at vi som sektor atter viste os klar til at løse en samfundskritisk opgave. Og det gør anlæggene nu igen... naturligvis.

Opbakningen til os fra borgerne var stor – og faktisk mente 2 ud af 3 borgere i Danmark, at affald er kritisk infrastruktur, og at sektoren bør være på offentlige hænder.

Vi måtte dog til sidst konstatere, at Folketinget ikke lyttede tilstrækkeligt – hverken til borgerne eller til faglige input.

Vi har i dag én af verdens bedste og mest effektive affaldssektorer. Der burde ikke være to meninger om den sag. Og vi havde allerede før forhandlingerne meldt os klar til at bidrage for at nå nye mål om øget genanvendelse og 70% CO₂-reduktion i 2030.

Læser man gennem regeringens udspil, bilagene fra forhandlingerne såvel som den endelige aftale, får man dog det modsatte indtryk: At kommunerne står i vejen for genanvendelse og private virksomheder, at kommunerne forfølger økonomiske egeninteresser, at kommunerne blot ønsker at brænde mest muligt affald af.

Det passer ikke. Og derfor gør det ondt. Det er Folketinget, der laver lovene i Danmark. Og med det følger retten til at sætte en retning og tage politiske valg. Sådan er det.

Men der var og er fortsat ikke et fagligt grundlag for beslutninger med så vidtrækkende konsekvenser for både økonomi, miljø og klima, som man nu har taget.

Kommuner og affaldsselskaber har i årevis løftet sorteringen – procent efter procent. I dag genanvender vi mere affald end nogensinde. Vi har engageret borgerne og gjort dem til medspillere. Vi har udviklet infrastrukturen og sikret besøgstal på de kommunale genbrugspladser, der tåler sammenligning med landets største turistattraktioner. Typisk bliver opgaven løst i samarbejde med private virksomheder, men altid med blik for helheden. De dobbelte bundlinjer **har** værdi.

Vi har opbygget de miljømæssigt bedste affaldsenergi-anlæg i verden. Anlæg, som løbende har fået mere energi ud af hvert ton restaffald – til lavere omkostninger og til gavn for affaldskunder og fjernvarmeforbrugere. Udledningerne falder. Samtidig deponerer vi mindre affald end stort set alle andre lande i verden. Forsvarligt og fornuftigt.

Har vi ikke hørt den historie før, kunne nogen sige? Jo, men det er den succeshistorie, vi står for. Den tåler en gentagelse en dag som

i dag. Stolthed er ikke et ord, man ofte siger højt. Men når det gælder den kommunale affaldssektor, er det fuldt dækkende.

Vi gjorde, hvad vi kunne. Hverken Folketinget eller offentligheden kan sige, at de ikke fik klar besked fra os – om risikoen for miljøet og for klimaet. Om de omkostninger, der følger med. Om vores muligheder for selv at sikre den grønne fremtid, vi stræber efter som samfund.

Nu har Folketinget taget beslutningerne. De må stå på mål for de valg, de har truffet. Også selvom ansvaret formelt pålægges kommunerne – som sædvanligt, fristes man til at sige.

KL's tilpasningsplan

Det er også tilfældet for affaldsenergien, som fyldte meget i forhandlingerne. Her fik KL ført muligheden for at lave en styret plan for tilpasning af kapaciteten. Konditionerne og rammerne, som Folketinget satte op, var nogle andre, end dem vi fra kommunal side havde foreslået – konditioner, der var fyldt med benspænd og reelt gjorde opgaven umådelig svær at løse rent fagligt.

Hvordan peger man på de dårligste anlæg, når alle anlæg leverer på et meget højt niveau? Hvordan måler man effektivitet, når driftsstrategierne er forskellige? Og kan man med rimelighed sammenligne unikke anlæg med egne forudsætninger?

Planen blev sendt til Folketinget inden jul, men blev først i det nye år klart underkendt af myndighederne. Man må stille sig selv spørgsmålet: Var det nogensinde meningen, at det skulle lykkes? Det får vi aldrig svar på.

Processen med KL's plan var svær og smertefuld. Særligt for de medlemmer og anlæg, der kom på den såkaldte "dødsliste", men også for os som medlemsorganisation. Det slog skår i sammenholdet – og satte os under pres. Forhåbentligt kommer vi aldrig til at stå i den situation igen.

Tilbage står konkurrenceudsættelsen, som der nu arbejdes på. Det er en voldsom kompleks øvelse og kommer til at tage lang tid.

Vi har tidligere lagt en 7-punktliste frem, der skitserer, hvad der skal til, for at vi kan se os ind i konkurrencen. Netop nu arbejder vi på at opdatere denne, så vi har et frisk og konkret indspil til fremtidens

sektor. Der er meget at tage stilling til. Både store og svære spørgsmål om økonomi, skat, afgifter, ansvar, forsyningssikkerhed og meget mere.

Vi er gået konstruktivt ind i dialogen med centraladministrationen for at sikre de bedst mulige rammer.

Vores tilgang er klar og til at forstå. Borgerne skal ikke komme i klemme. Det må ikke være kommunernes økonomi og borgernes velfærd, der skal holde for. Først og fremmest savner vi en afklaring: Kan KommuneKredit-lånene fortsætte til udløb? Det er milliard-beløb, der er i spil.

Samtidig må affaldsenergi-anlæggene have lige konkurrencevilkår – ikke kun med hinanden, men også med andre europæiske affaldsvirksomheder. Uanset om anlæggene er ejet af kommuner, stater, forbrugere eller private investorer, skal de kunne tage kampen op – på lige vilkår. Alternativet er, at de anlæg og aktiver, som er opbygget for borgernes penge, taber værdi.

Når anlæggene skal konkurrere om affaldet, må de også kunne række ud efter det. I en boksekamp skal man kunne slå fra sig.

Vi skal kunne drive sorteringsanlæg, indsamlingsvirksomhed, og hvad der ellers skal til, for at kunne konkurrere på det europæiske marked og tiltrække affald. At drive en butik, som hverken må udvikle produkter eller annoncere, bliver sjældent en sund forretning.

Det bliver næppe ligetil at lade kommuner arbejde kommercielt. Men har man sagt A, må man også sige B. Det er ikke længere et nationalt politisk spørgsmål. EU's konkurrenceregler og varernes frie bevægelighed sætter rammen og bliver nu en endnu mere aktuel og vigtig del af vores verden.

Der er også spørgsmål om varmepris og -afsætning i fjernvarmenettene, som bør afklares. Affaldsenergi og fjernvarme kan ikke meningsfuldt adskilles. Danmark bør bruge det restaffald, vi allerede har, før vi importerer ny biomasse til at producere energi. Allerede nu kan vi se, at afgifterne, som meget høje i Danmark, bliver mere og mere vigtige at få taget hul på. Ikke kun af hensyn til konkurrencedygtigheden, men også pga. den miljøopgave, som anlæggene løser.

Sidst, men ikke mindst, skal affaldsenergien kunne bidrage til at nå klimamålet. Det er altafgørende at skabe gunstige rammer for etablering af CO₂-fangst.

I forenings-regi arbejder vi stenhårdt på at bane vejen. Klimarådet, Concito og andre har peget på affaldsenergien som oplagt til CO₂-fangst. Vi har kløet på og givet den fuld skrald. Vejrudsigten melder om medvind fra regering og Folketing her.

Allerede sidste år fremlagde vi et udspil om CO₂-neutral affaldsenergi. Siden har vi fulgt op med en teknisk rapport, hvor Rambøll undersøgte, hvad det kræver rent teknisk, og hvad det vil koste. Konklusionen er klar: CO₂-fangst er muligt, det er oplagt på affaldsenergi, og det kan ske til omkostninger, der er attraktive sammenlignet med tiltag i andre sektorer.

Senest har vi leveret et indspil til den nationale strategi for CO₂-fangst, der er på trapperne og vil sætte retningen.

Affaldsenergi-anlæg i hele landet gør sig klar til at investere i fremtiden. Det er en gamechanger – for klimaet og for

omverdenens billede af os. Konkurrenceudsættelsen skal ske på en måde, hvor vi får CO₂-fangst til at lykkes.

Potentialet er stort. Ikke kun for at opnå CO₂-neutralitet for sektoren, men også for at sikre såkaldte negative udledninger, som vi næppe kommer uden om for at komme i mål.

Fremtiden for sektoren

Klimaplanen er en realitet – uanset hvad vi mener og gør. Det må vi forholde os til – som affaldsfolk, som kommuner og som selskaber. Vi mangler fortsat at se den konkrete lovgivning udmøntet. Men i store træk ved vi, hvad vi kan forvente.

Vi mister mulighederne for at sikre miljøeffekterne og styre borgernes omkostninger.

Der er dog fortsat meget at gøre. Lige nu gør vi klar til at rulle nye affaldsbeholdere ud, så borgerne kan sortere i 10 affaldsfraktioner. Det er en stor opgave, som der bliver gået til med ildhu.

Vi har haft lidt arbejde med at korrigere statens tidsplan, så den stemmer overens med virkeligheden lokalt. Nu falder brikkerne på plads, og arbejdet er i gang.

Sorteringen bliver præcis så god, som borgerne gør den. Affaldssortering skal derfor ske med borgerne i centrum. Det hele bygger på tillid. Mangler der afhentning, er spandene overfyldte eller passer løsningerne dårligt i byrummet, kan det gå udover opbakningen såvel som sorteringen. Derfor er det helt afgørende, at hele systemet snurrer og spiller, som det skal. Som kommuner og affaldsselskaber tager vi det ansvar på os – og det er den opgave, vi løser så godt.

At tilliden er afgørende, gælder hele vejen. Borgerne er med, når de ved, at vi får mere miljø ud af arbejdet. Når vi beder dem yde en indsats og sortere endnu mere affald, skal vi kunne se dem i øjnene og sige: Ja, det bliver til noget.

Klimaplanen betyder, at vi har færre muligheder for at sikre dette. Udbud er det eneste redskab, vi har tilbage i værktøjskassen. Og det er ikke en tryllestav, vi har i hænderne her.

Vi har erfaring og viden, som vi kan bruge, men svigter markedet, er det svært. Pap, papir, glas og metal er kendte fraktioner og forholdsvis velfungerende markeder, men med de 10 fraktioner står vi også overfor udfordringer.

Eksempelvis skal borgerne sortere tekstilaffald fra årsskiftet. Indsamlingen skal vi nok klare. Men hvor skal vi sende det hen? Der mangler efterspørgsel, teknologi og kapacitet. Her skal der ske noget hurtigt. Vi må ikke komme i en situation, som kan kompromittere borgernes tillid.

Derfor har vi foreslået udvidet producentansvar på tekstilaffald. Det vil sikre, at producenterne finansierer indsamlingen og ny behandlingsteknologi - og ikke mindst får ansvaret for at nå miljømål.

Hvis vi designer systemet smart, kan det nedbringe tøjindustriens ressourceforbrug, føre til øget genbrug og nye cirkulære forretningsmodeller.

Frankrig har allerede etableret et producentansvar for tekstiler, Sverige, Holland og UK er i gang, og mange lande kigger samme vej. Hvad venter vi på?

Regeringen bør tage initiativet nu.

Producentansvar er ikke længere en fremmed fugl. Lige nu arbejder vi sammen med erhvervsorganisationerne og KL på at skabe rammerne for producentansvar på emballageaffald.

Det er hårde diskussioner, da interesserne er forskellige. Men vi tror på, at vi kan finde fælles løsninger og give regeringen gode anbefalinger til, hvordan vi kan få det til at fungere. Vi er godt på vej.

Helt centralt bliver det at finde det gode samarbejde mellem kommuner og producenter under de nye rammer.

Producentansvaret bliver en stor omvæltning, som grundlæggende ændrer det affaldssystem, vi kender.

Vi skal sikre, at producenterne finansierer de fulde omkostninger, så de får det stærkest mulige incitament til at reducere spild,

designer emballager til genanvendelse og udvikle nye forretningsmodeller. Dette er kernen i producentansvar.

Og så skal vi holde fast i, at kommunerne skal kunne sikre sammenhængende løsninger - fra husstandene over kuber og nedgravede beholdere til genbrugspladserne. Og vi skal sikre den gode service og kommunikation med borgerne, som er så vigtig.

Deloitte

Netop borgernes service er fortsat på spil.

Forligskredsen bag klimplanen har nemlig også besluttet, at den øgede sortering ikke må koste flere penge. Det kan ikke lade sig gøre i praksis. Derfor tyder meget på, at vi står overfor en opgave med undgå øget statslig styring af de kommunale gebyrer – af borgernes service. Energistyrelsen har sat Deloitte i gang med en ny "McKinsey-analyse", der skal finde besparelser.

Naturligvis skal vi fortsætte med at effektivisere, så borgerne får mest muligt for pengene. Men flere spande, mandskab, affaldsbiler og affald med negative priser medfører øgede omkostninger.

Vi meldte klart ud fra begyndelsen – den øgede sortering kommer til at koste flere penge.

Vi må være åbne og ærlige overfor borgerne, som bredt set bakker op om mere sortering. Borgernes tillid og engagement er afgørende for god sortering og øget genanvendelse af affald.

Der er forskel på effektiviseringer og besparelser, når man skal reducere omkostninger. Hos os kan store besparelser ikke undgå at føre til serviceforringelser. Ikke kun fordi omkostningerne allerede stiger nu, men også fordi størstedelen af opgaverne allerede er i udbud, og fordi de aktiviteter, der driver omkostningerne, er knyttet til borgernes service.

Hvis der skal spares penge, vil det primært kunne ske ved, at affaldet hentes sjældnere, at borgerne skal gå længere med affaldet, færre genbrugspladser osv. Listen er lang.

Vi skal en anden vej. Vi bør fastholde og styrke borgernes serviceniveau. Når vi beder dem sortere endnu mere affald i 10 fraktioner, skal vi ikke samtidig gøre det sværere og mere bøvlet.

Spørgsmålet er grundlæggende: Er det embedsmænd i staten eller folkevalgte i kommunerne, der er bedst egnede til at fastsætte serviceniveauet for borgerne?

Kommunerne har den tætte borgerkontakt og kan sikre medbestemmelse og velfungerende løsninger lokalt. De har ansvaret og kan stå på mål for, hvor ofte borgerne skal have hentet affald, hvor mange genbrugspladser der skal være i kommunen, og om serviceniveauet skal tilpasses lokalt for nå vores mål.

Folkevalgte i kommunerne skal også kunne nedbringe støj, trængsel og luftforurening lokalt – eks. ved at vælge, at affaldsbilerne skal køre på el eller biogas fremfor diesel, eller ved at sikre, at affaldet hentes på bestemte tidspunkter, der er til mindst mulig gene – uanset om det handler om trafikken i området eller borgernes nattesøvn.

Vi skal sikre, at folkevalgte i kommuner og affaldsselskaber kan sætte det serviceniveau, der skal til.

Vi skal også kunne arbejde med øget borgerinvolvering, virksomhedssamarbejde og ikke mindst genbrug. Her ligger et stort

potentiale, der kan få miljø, klima og lokal udvikling til at gå op i en højere enhed.

Kommuner og affaldsselskaber er det naturlige omdrejningspunkt. Vi kan styre logistikken og bringe produkter tilbage i brug – i samarbejde med borgere, velgørende organisationer og lokale virksomheder. Mange medlemmer er i gang, flere vil komme til. Her ligger en udviklingsvej for sektoren.

Afslutning

Vi ser nu ind i en ny affaldsverden.

Den nye verden vil sætte kommunerne i en vanskelig situation. Ingen tvivl derom.

Altid må vi dog gøre vores bedste og forsøge at lægge de sten, der kan udgøre vejen til den verden, vi håber på.

Grønt foregangsland er vist løsenet for tiden. Vi i affaldssektoren har længe gået forrest, men vi vil gerne bidrage og tage de næste skridt.

Herfra, hvor vi står, kan vi se tilbage på et smukt landskab. Vender vi os om, ser vi ud i ukendt farvand. Men derud skal vi. Hvor det bringer os hen, og om rejsen bliver behagelig eller ej, er for tidligt at sige – vi er ikke herre over alle elementer.

Men vi må allerede nu begynde de indledende øvelser. Tænke os om. Og finde vores nye roller og veje frem.

Vi har fortsat meget at gøre.

Tak for ordet.